

OSNOVA NÁVRHU REFORMY OPATROVNÍCTVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

I. Podporované rozhodovanie

(1) Ak človek potrebuje podporu pri rozhodovaní, pretože jeho schopnosti rozhodovať sa sú oslabené, môže požiadať súd o schválenie zmluvy o poskytovaní podpory pri rozhodovaní alebo o ustanovenie podporujúcej osoby.

(2) Zmluvou o poskytovaní podpory sa podporujúca osoba zaväzuje poskytovať podporovanému asistenciu pri právnych úkonoch, najmä poskytovaním informácií, rád a prítomnosťou pri jednaní s tretími osobami. Zmluva nadobúda účinnosť dňom schválenia súdom. Pokiaľ nie je zmluva uzatvorená písomne, je nutné aby strany prejavili svoju vôľu pred súdom. Súd zmluvu neschváli a podporujúcu osobu neustanoví pokiaľ záujmy podporujúcej osoby odporujú záujmom podporovaného.

(3) Dospelý človek môže požiadať súd o ustanovenie podporujúcej osoby aj bez uzavretej zmluvy o poskytovaní podpory. Súd vždy zhodnotí či je to nutné pre ochranu jeho záujmov.

(4) Pokiaľ podporovaný učiní právny úkon v písomnej forme, môže podporujúca osoba pripojiť svoj podpis s uvedením funkcie, prípadne údajom o poskytnutej podpore.

(5) Podporujúca osoba pri poskytovaní podpory nesmie nevhodne ovplyvňovať podporovaného, ani sa na jeho úkor obohatiť. Podporujúca osoba postupuje pri plnení svojich povinností v súlade s vôľou podporovaného. Podporujúca osoba môže namietať neplatnosť právneho úkonu.

(6) Na návrh podporovaného alebo podporujúcej osoby súd zmluvu o poskytovaní podpory pri rozhodovaní alebo rozhodnutie o ustanovení podporujúcej osoby zruší. Rovnako postupuje v prípade, že podporujúca osoba závažne poruší svoje povinnosti vyplývajúce zo zmluvy.

II. Predbežný právny úkon

(1) Človek môže vyjadriť svoje pranie o tom, akým spôsobom budú v prípade jeho neschopnosti samostatne sa rozhodovať spravované jeho majetkové alebo iné záležitosti alebo menovať osobu, ktorá bude tieto záležitosti spravovať.

(2) Pre formu predbežného právneho úkonu sa použijú primerane ustanovenia o náležitostiach pre závet. Svedkami môžu byť iba osoby, ktoré nemajú na vyhlásení záujem, nie sú nevidomé, nepočujúce alebo nemé a poznajú jazyk, prípadne spôsob dorozumievania, v ktorom sa prejav vôle robí.

(3) Na zrušenie a odvolanie predbežného právneho úkonu sa použijú ustanovenia o zrušení a odvolaní závetu. Ak je vyhlásenie o predchádzajúcom praní alebo jeho odvolanie neplatné, súd k nim prihliadne, ak nie je dôvod pochybovať o vôli vyhlasovateľa.

(4) V prípade, že nastane dôvod účinnosti predbežného právneho úkonu, môže osoba označená, podať návrh na svoje menovanie za správcu, ak predbežný právny úkon neobsahuje meno navrhutej osoby, súd ustanoví správcu z úradnej povinnosti. Ak návrh nepodá, súd zistí jej stanovisko. Ak je táto osoba spôsobilá vykonávať správu záležitostí vyhlasovateľa, súd ju s jej súhlasom menuje.

(5) Ak sa zmenia okolnosti zjavne tak podstatným spôsobom, tak že by vyhlasovateľ za takýchto okolností predbežný právny úkon neurobil alebo by ho urobil s iným obsahom, súd ho zmení alebo zruší. Pred vydaním rozhodnutia súd vyvinie potrebné úsilie, aby zistil názor vyhlasovateľa, a to i za použitia takého spôsobu dorozumievania, ktorý si vyhlasovateľ zvolí.

(6) Predbežný právny úkon podlieha registrácii v Notárskom centrálnom registri listín podľa osobitného právneho predpisu.

III. Ustanovenie správcu na majetkové alebo iné právne úkony

(1) Súd menuje správcu pre úkon alebo úkony tomu, kto si ich nie schopný samostatne, alebo s podporou zaobstarat'; pritom vymedzí ich rozsah. Správca rozhoduje ako zástupca, spôsobilosť rozhodovať sa samostatne nie je týmto dotknutá. Správca môže namietat' neplatnosť právneho úkonu.

(2) K menovaniu správcu súd pristúpi iba v prípade, že také rozhodnutie je v najlepšom záujme dospelého človeka, vzhľadom k jeho záujmom a situácii nepostačuje iné opatrenie, je to nutné k dosiahnutiu konkrétneho cieľa alebo k zabráneniu konkrétnej škody a osobne sa s jeho situáciou zoznámil.

(3) O menovaní správcu môže rozhodnúť iba súd. Problémy s dorozumievaním nie sú dôvodom pre menovanie správcu.

(4) Správca môže byť menovaný pre určitú záležitosť na dobu nutnú na jej zaobstaranie alebo na určitú dobu, najdlhšie na tri roky. Účinky ustanovenia správcu zanikajú uplynutím tejto doby. Pokiaľ je zahájené konanie o predĺžení tejto doby, právne účinky trvajú až do vydania nového rozhodnutia, najdlhšie však jeden rok.

(5) Správca jedná spravidla spoločne s človekom, ktorému bol ustanovený; pokiaľ jedná samostatne, jedná v súlade s jeho prianiami. Ak ich nie je možné zistiť, či rozumne splniť, jedná v súlade s jeho preferenciami a túžbami. Správca jedná v najlepšom záujme človeka, ktorému bol ustanovený.

OSNOVA NÁVRHU REFORMY OPATROVNÍCTVA V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

ODÔVODNENIE

Obecne k navrhovanej právnej úprave

Navrhovaná osnova predstavuje modernú právnu úpravu komplexnej ochrany ľudí s duševným postihnutím pri rešpektovaní aktuálneho vývoja medzinárodného práva a zahraničných právnych úprav. Osnova vychádza z Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím¹, odporúčaní Rady Európy² a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Svoju inšpiráciu čerpá z moderných zahraničných právnych úprav (Švédsko, Nemecko, Maďarsko, návrh v Českej republike, Kanadské provincie Britská Kolumbia, Yukon, Saskatchewan). Zo sociologického a filozofického hľadiska je návrh vybudovaný na sociálnom prístupe k postihnutiu, ktorý odmieta paternalistické poňatie postihnutia, na práve na sebaurčenie každého človeka bez rozdielu, v snahe vytvoriť podmienky pre plnú inklúziu ľudí s postihnutím späť do majoritnej spoločnosti.

1. Súčasná situácia v Slovenskej republike

Platná právna úprava ochrany dospelých ľudí s mentálnym postihnutím alebo psychiatrickým ochorením je založená na inštitútoch pozbavenia a obmedzenia spôsobilosti na právne úkony. Tieto právne nástroje majú svoje korene v rímskom práve (Zákon XII Tabúl) a v súčasnej dobe sú nevyhovujúce. Po roku 1948 došlo k podstatnej revízii právnej úpravy, v roku 1949 bol prijatý zákon o rodine č. 265/1949 Z.z. a v roku 1950 občiansky zákonník č. 141/1950 Z.z. spoločný pre celé Československo, účinný od 1.1. 1951. Občiansky zákonník z roku 1950 zaviedol pomerne komplikovanú právnu úpravu spôsobilosti na právne úkony.³ V rubrike „Pozbavenie svojprávnosti“ (§§ 15-16) zákon upravoval úplné a čiastočné pozbavenie spôsobilosti na právne úkony.⁴ Táto komplikovaná právna úprava bola nahradená súčasnou

¹ Dohovor o právach osôb so zdravotným postihnutím (Convention on rights of persons with disabilities) bol prijatý Valným zhromaždením OSN dňa 13. decembra 2006. Slovenská republika CRPD ratifikovala spoločne s opčným protokolom dňa 26. mája 2010.

² Odporúčanie Rady Európy R 99(4) Výboru ministrov členským štátom o zásadách právnej ochrany dospelých nespôsobilých osôb; Odporúčanie Rec (2006) 5 Výboru ministrov členským štátom o Akčnom pláne Rady Európy na podporu práv a plného zapojenia ľudí s postihnutím do spoločnosti: zlepšovanie kvality života ľudí s postihnutím v Európe v rokoch 2006-2015; Návrh Odporúčania Výboru ministrov členským štátom o zásadách týkajúcich sa trvalých plných mocí a predbežných právnych vyhlásení pre prípad nespôsobilosti.

³ Úplne pozbavený mohol byť ten, kto bol starší šiestich rokov a nebol vôbec schopný sám si obstarávať svoje veci z dôvodu duševnej poruchy. Čiastočne pozbavená mohla byť iba osoba plnoletá, ktorá nebola pre duševnú poruchu, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov alebo jedov schopná obstarávať si náležite sama svoje veci. Duševná porucha nemohla byť ani v jednom prípade iba prechodná.

⁴ Porovnaj odôvodnenie osnovy občianskeho zákonníku (§§ 15–16): „Ustanovení osnovy o zbavení svéprávnosti nesledují, jak tomu bylo dříve, toliko ochranu majetkových zájmů osob zbavených svéprávnosti, nýbrž ve stejné míře i ochranu jejich osobnosti. Proto také není již jen úkolem opatrovníků jim zřízených, aby pod soudním dozorem nahrazovali a doplňovali jejich vůli ve věcech majetkoprávních, nýbrž také, aby obstarali léčení duševní poruchy a zabránění jejímu dalšímu zhoršování; jde-li o chráněnce navyklého nadměrně požívat alkoholické nápoje anebo omamné prostředky nebo jedy, musí jejich opatrovník pečovat o nápravu těchto povahových vad. Ustanovení o úplném zbavení svéprávnosti není možno užít na lidi stížené jen přechodnou

právnou úpravou, zákonom č. 40/1964 Z.z., občiansky zákonník, ktorý je účinný od 1. apríla 1964. Občiansky zákonník z roku 1964 nahradil koncepciu pozbavenia spôsobilosti (čiastočné a úplné), koncepciou obmedzenia a pozbavenia spôsobilosti na právne úkony (§ 10). Výrazná zmena sa týkala terminológie, stigmatizujúci pojem „svojprávnosť“ bol nahradený pojmom „spôsobilosť na právne úkony“. Táto právna úprava zostala do dnešných dní nezmenená.

V súčasnosti narastá počet rozhodnutí obecných súdov o pozbavení spôsobilosti na právne úkony. Z justičnej štatistiky vyplýva, že od roku 2005 dochádza k výraznému nárastu rozsudkov o pozbavení spôsobilosti na právne úkony, rozsudky o navrátení spôsobilosti, resp. zrušení rozhodnutia o pozbavení spôsobilosti na právne úkony (§ 190 zákona č. 99/1963 Z.z., občiansky súdny poriadok) sú výnimočné.

Tab. č. 1: Prehľad rozhodovacej činnosti slovenských súdov za obdobie 2001-2009⁵

Prehľad rozhodovacej činnosti slovenských súdov za obdobie 2001 - 2009

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
<i>Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony</i>	820	765	600	682	907	1131	1203	1201	1114
<i>Zrušenie rozhodnutia o pozbavení spôsobilosti na právne úkony</i>	36	47	47	21	33	14	4	21	5
<i>Obmedzenie spôsobilosti na právne úkony pre duševnú poruchu</i>	23	29	12	12	96	14	34	28	30
<i>Zrušenie rozhodnutia o obmedzení spôsobilosti na právne úkony</i>	0	2	3	0	1	0	0	0	0

Naproti tomu zo štatistík vyplýva, že počet rozsudkov o obmedzení spôsobilosti na právne úkony je extrémne nízky. Obecné súdy tak majú tendenciu k pozbavovaniu spôsobilosti na právne úkony, namiesto toho aby v zmysle proporcionality zásahov do práv a slobôd ľudí s postihnutím volili menej reštriktívnu formu zásahu. Tento trend svedčí o precenení pozbavenia spôsobilosti na právne úkony ako nástroja ochrany človeka s postihnutím. Pri porovnaní počtu rozhodnutí o pozbavení s počtom rozhodnutí o obmedzení spôsobilosti na právne úkony (graf č. 1), je očividná disproporcija v rozhodovacej činnosti obecných súdov.

duševní poruchou, ani na lidi stížené uvedenými povahovými vadami, pokud tyto nemají intenzitu zákonem předpokládanou. K zbavení svéprávnosti dojde jen tehdy, jestliže člověk takto postižený je v své duševní činnosti oslabován trvale. Na rozdíl od dosavadního právního stavu nejví se vhodným uznat jako důvod pro částečné zbavení svéprávnosti také marnotratnictví, neboť dřívějším zbavováním svéprávnosti z tohoto důvodu byla sledována ochrana jen majetkových zájmů chráněnce, zejména však majetkových zájmů příslušníků jeho rodiny. Ostatně nový způsob života a vyspělost našeho obyvatelstva ukázaly, že t. zv. marnotratníků ubývá, takže by zbavení svéprávnosti z tohoto důvodu nemělo ani praktického významu. Podle statistických dat bylo v roce 1937 z celkového počtu zbavení svéprávnosti zbaveno pro marnotratnost 5,9 % osob, v roce 1947 a 1948 pak bylo zbaveno pro marnotratnost jen 1,5 % z celkového počtu zbavených svéprávnosti“. Dostupné na adrese: http://snem.cz/eknih/1948ns/tisky/t0509_10.htm.

⁵ Štatistiky boli poskytnuté Ministerstvom spravodlivosti mimovládnej organizácii ZPMP na základe žiadosti o informácie. Absolútny počet osôb pozbavených a obmedzených v spôsobilosti na právne úkony nie je podľa orgánov Ministerstva vnútra k dispozícii.

Zdá sa tak, že súdy skôr aplikujú tzv. statusový test spôsobilosti, ktorý je založený na jednoduchom predpoklade, že prítomnosť duševnej poruchy bez ďalšieho podmieňuje schopnosť človeka rozhodovať sa. Tento test odporuje zásadám právnej ochrany ľudí s postihnutím. V súčasnosti je obecné akceptovaný tzv. funkčný test spôsobilosti.⁶

Graf č. 1: Porovnanie počtu rozsudkov o pozbavení a obmedzení spôsobilosti na právne úkony za rok 2008

Slovenské súdy tak zlyhávajú pri aplikácii funkčného testu a spokojujú sa s oveľa jednoduchším testom statusovým. Takýto postoj svedčí skôr o nazeraní na človeka s postihnutím ako na objekt rozhodovania a ochrany za každú cenu zo strany štátnych inštitúcií a nie ako na adresáta práv, na subjekt práv. Tento problém sa neobmedzuje iba na slovenské súdy a ich aplikačnú prax, podobné dôkazy o nerešpektovaní funkčného testu máme z Českej republiky⁷, Ruska⁸ a ďalších, najmä postkomunistických krajín.⁹

2. Východiská navrhovanej právnej úpravy

Pri koncipovaní východísk navrhovanej právnej úpravy sme vychádzali z medzinárodných dokumentov, Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (ďalej len „CRPD“), Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), relevantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) a Odporúčaní Rady Európy. Ďalej sme vychádzali z vybraných právnych úprav a judikatúry národných súdov, najmä z platnej alebo pripravovanej právnej úpravy Švédska a Českej republiky a niektorých kanadských provincií (Yukon, Britská Kolumbia, Alberta).

⁶ K vymedzeniu statusového a funkčného testu porovnaj: Dhanda, A. *Legal capacity in the disability rights convention: Stronghold of the past or lodestar for the future?*, Syracuse J. Int'l Law & Commerce, Vol. 34, No. 2, 2007, s. 431; Quinn, G. *Personhood & Legal Capacity Perspectives on the Paradigm Shift of Article 12 CRPD*. HPOD konferencia, Harvard Law School, 20. 2. 2010. Príspevok je dostupný na adrese: http://www.nuigalway.ie/cdlp/staff/gerard_quinn.html; Marečková, J., Matiaško, M. *Človek s duševným postihnutím a jeho právni jednaní (otázka opatrovnictví dospelých)*. Praha: Linde, 2010, s. 63-68.

⁷ Marečková, J., Matiaško, M. *Človek s duševným postihnutím a jeho právni jednaní (otázka opatrovnictví dospelých)*. Praha: Linde, 2010, s. 97-101.

⁸ *Shtukaturov proti Rusku*, sťažnosť č. 44009/05, rozhodnutie z 27. marca 2008; Marečková, J., Matiaško, M. *Shtukaturov proti Rusku (zbavení způsobilosti k právním úkonům)*. Komentář, Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva, 2/2009, str. 113-125.

⁹ Porovnaj Dhanda, A. *Legal capacity in the Disability rights convention: Stranglehold of the past or lodestar for the future?* Syracuse Journal of International Law and Commerce, 34 (2007), s. 432.

2.1. Medzinárodné dokumenty

2.1.1. Článok 12 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD)

Ustanovenie čl. 12 CRPD o právach osôb so zdravotným postihnutím reflektuje zmenu paradigmy v prístupe k uplatňovaniu spôsobilosti na právne úkony osôb s mentálnym postihnutím alebo osôb s psychiatrickým ochorením. Namiesto „náhradného rozhodovania“ (tzv. *substituted decision-making*) je text vybudovaný na koncepte „podporovaného rozhodovania“ (tzv. *supported decision-making*). Štáty sa na základe CRPD zaväzujú zaviesť opatrenia, prostredníctvom ktorých bude ľuďom so zdravotným postihnutím poskytovaná nevyhnutná podpora k tomu, aby mohli svoju spôsobilosť uplatňovať.¹⁰ CRPD tak namiesto rozlišovania osôb, ktoré spôsobilosť na právne úkony majú a osôb, ktoré sú tejto spôsobilosti pozbavené (resp. im spôsobilosť bola obmedzená), predpokladá zavedenia spektra opatrení na podporu výkonu spôsobilosti na právne úkony s tým, že na jednom konci tohto spektra sú osoby, ktoré žiadnu podporu nepotrebujú a na druhom konci sú osoby, ktoré potrebujú výraznú podporu, ktorá vo výnimočných prípadoch môže byť nevyhnutná pre celý rozsah spôsobilosti.¹¹ Zo CRPD vyplýva záväzok pre zmluvné strany upustiť od tradičného konceptu náhradného rozhodovania a opatrovníctva v prospech prijatia systému podporovaného rozhodovania.¹²

Výklad čl. 12 CRPD, podľa ktorého je obmedzenie a pozbavenie spôsobilosti na právne úkony v rozpore s týmto článkom, podporil aj Vysoký komisár OSN pre ľudské práva vo svojej tematickej štúdii z roku 2009, kde uviedol: „Či už je existencia zdravotného postihnutia priamym alebo nepriamym dôvodom pre rozhodnutie o nespôsobilosti na právne úkony, taká právna úprava odporuje uznaniu spôsobilosti na právne úkony osôb so zdravotným postihnutím podľa čl. 12 odst. 2.“¹³

2.1.2. Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a relevantná judikatúra

Obmedzenie alebo pozbavenie spôsobilosti na právne úkony je závažným zásahom do práv a slobôd človeka. Tuto závažnosť zdôraznil Európsky súd pre ľudské práva napr. vo veciach *Winterwerp proti Holandsku*¹⁴, *Matter proti Slovensku*¹⁵, *H.F. proti Slovensku*¹⁶, *Shtukaturov proti Rusku*¹⁷, *X. proti Chorvátsku*¹⁸. Obdobne Ústavný súd Českej republiky vo svojich rozhodnutiach poukázal na závažnosť zásahu do práv a slobôd, napr. nález sp. zn. IV. ÚS 412/04 zo 7. decembra 2005. V nálezu sp. zn. II. ÚS 2630/07 z 13. decembra 2007 dokonca

¹⁰ Porov. Guernsey, K., Nicoli, M a Ninio, A. *Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Its Implementation and Relevance for the World Bank*, Svetová banka 2007, s. 12, dostupné na <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SP-Discussion-papers/Disability-DP/0712.pdf>.

¹¹ Tamtiež, s. 12.

¹² Pre podrobnejší popis záväzkov vyplývajúcich z Dohovoru porov. Marečková, J.: *Platná právni úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením*, Právní rozhledy, 3/2009, s. 86-94.

¹³ Tématická štúdia Kancelára Vysokého komisára OSN pre ľudské práva o zvyšovaní povedomia a porozumenia o Dohovore o právach osôb so zdravotným postihnutím, A/HRC/10/48, január 2009, s. 14, ods. 45. Štúdia je dostupná na <http://www2.ohchr.org/english/issues/disability/HRCResolution79.htm>.

¹⁴ *Winterwerp proti Holandsku*, sťažnosť č. 6301/73, rozhodnutie z 24. októbra 1979

¹⁵ *Matter proti Slovensku*, sťažnosť č. 31534/96, rozhodnutie z 5. júla 1999

¹⁶ *H.F. proti Slovensku*, sťažnosť č. 54797/00, rozhodnutie z 8. novembra 2005

¹⁷ *Shtukaturov proti Rusku*, sťažnosť č. 44009/05, rozhodnutie z 27. marca 2008

¹⁸ *X. proti Chorvátsku*, sťažnosť č. 11223/04, rozhodnutie z 17. júla 2008

uviedol, že sa jedná o „dramatický“ zásah. Obdobne na závažnosť upozorňujú aj zahraničné ústavné sudy, napr. Ústavní súd Slovenskej republiky v rozhodnutí č. U-I-346/02 z 10. júla 2003, Ústavní súd Poľskej republiky v rozhodnutí č. K 28/05 z 7. marca 2007.

Z judikatúry ESLP ako aj Ústavného súdu ČR je možné vysledovať postupnú zmenu postoja k inštitútu pozbavenia a obmedzenia spôsobilosti na právne úkony. Zatiaľ čo ešte v rozhodnutí *Winterwerp proti Holandsku* a *Matter proti Slovensku* ESLP nezaujal konkrétny postoj k otázke zásahov do spôsobilosti na právne úkony, v rozhodnutí *H.F. proti Slovensku*¹⁹ prvýkrát odkázal priamo na Odporúčanie Rady Európy R 99(4), ktoré sa ostro stavia proti inštitútu pozbavenia spôsobilosti na právne úkony. Od rozhodnutia *H.F. proti Slovensku* považuje ESLP toto Odporúčanie za určitý štandard a pravidelne vo svojich rozhodnutiach naň odkazuje, napr. v rozhodnutiach vo veci *Shtukaturov proti Rusku*²⁰, *X. proti Chorvátsku*²¹, *Salontaji-Drobnjak proti Srbsku*²² a nedávnom rozhodnutí *Alajos Kiss proti Maďarsku*²³.

Z týchto rozhodnutí je možné dovodiť, že ESLP zdôrazňuje individualizáciu prípadných zásahov do právnej spôsobilosti rozhodovať sa, založenú na posúdení funkčných schopností človeka s postihnutím. Automatické dôsledky určitého statusu, priznania nespôsobilosti v nejakej oblasti súd veľmi ostro kritizuje, napr. v prípade otázky súhlasu s hospitalizáciou (*Shtukaturov proti Rusku*²⁴), procesnej (ne)spôsobilosti v prípade konania o adopciu dieťaťa (*X. proti Chorvátsku*²⁵), či automatického odobratia volebného práva u ľudí bez plnej spôsobilosti na právne úkony (*Alajos Kiss proti Maďarsku*²⁶). ESLP sa doposiaľ nevyjadril konkrétne k otázke, či je samotný inštitút pozbavenia alebo obmedzenia spôsobilosti na právne úkony v rozpore s Dohovorom. Z jeho argumentácie je však možné usudzovať, že pozbavenie spôsobilosti na právne úkony, ktoré predstavuje z právneho hľadiska obecnú stratu schopností právne jednať vo všetkých oblastiach (nie v špecifických oblastiach), by mohlo založiť porušenie rôznych práv, najmä práva na súkromný a rodinný život (čl. 8 Dohovoru).

2.2. Zahraničné právne úpravy a relevantná judikatúra

2.2.1. Česká republika

Návrh druhej časti hlavy I. občianskeho zákonníku nesúci názov *Podpurná opatření při nezpůsobilosti právně jednat* zásadne mení koncepciu ochrany dospelého človeka s duševným postihnutím. Návrh upravuje niekoľko alternatív k tradičnému opatrovníctvu, vypúšťa možnosť pozbavenia spôsobilosti na právne úkony a ako najreštriktívnejší nástroj k ochrane človeka s duševným postihnutím, upravuje obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Medzi

¹⁹ *H.F. proti Slovensku*, sťažnosť č. 54797/00, rozhodnutie z 8. novembra 2005, ods. 39 a ďalej.

²⁰ *Shtukaturov proti Rusku*, sťažnosť č. 44009/05, rozhodnutie zo dňa 27. marca 2008, ods. 59.

²¹ *X. proti Chorvátsku*, sťažnosť č. 11223/04, rozhodnutie zo dňa 17. júla 2008, ods. 25.

²² *Salontaji-Drobnjak proti Srbsku*, sťažnosť č. 36500/05, rozhodnutie zo dňa 13. októbra 2009, ods. 107.

²³ *Alajos Kiss proti Maďarsku*, sťažnosť č. 38832/06, rozhodnutie zo dňa 20. mája 2010, ods. 15.

²⁴ Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony viedlo k situácii, že pri hospitalizácii sťažovateľa v psychiatrickej liečebni bol vyžadovaný súhlas jeho opatrovníčky, pričom otázka spôsobilosti dať súhlas s hospitalizáciou u pána Shtukaturova nebola vôbec skúmaná. ESLP konštatoval porušenie čl. 5 (právo na osobnú slobodu). Pozri *Shtukaturov proti Rusku*, ods. 108.

²⁵ Pozbavenie spôsobilosti na právne úkony viedlo k automatickému zbaveniu procesných práv v konaní o adopcii. Sťažovateľka tak bola bez skúmania spôsobilosti byť účastníkom konania automaticky tohto práva zbavená. Súd konštatoval porušenie čl. 8 (právo na rodinný život). Pozri *X. proti Chorvátsku*, ods. 51.

²⁶ Sťažovateľ bol obmedzený na spôsobilosti na právne úkony a preto nemohol podľa maďarskej ústavy vykonávať volebné právo. Strata volebného práva bola automatickým dôsledkom rozsudku o obmedzení spôsobilosti, žiadny súd nikdy neposudzoval schopnosť sťažovateľa urobiť volebný akt. ESLP konštatoval porušenie čl. 3 Protokolu č. 1 (právo voliť). Pozri *Alajos Kiss proti Maďarsku*, ods. 42.

ostatné nástroje návrh občianskeho zákonníku zaraďuje predbežné právne vyhlásenia, podporované rozhodovanie, zastúpenie členom domácnosti a opatrovníctvo bez obmedzenia spôsobilosti na právne úkony.

Návrh českého občianskeho zákonníku tak čiastočne reflektuje zmenu prístupu k ľuďom s postihnutím, upustením od pozbavenia spôsobilosti na právne úkony a zavedením inštitútov podporovaného rozhodovania. Každopádne sa jedná o právnu úpravu, ktorá stále plne nerešpektuje čl. 12 CRPD a je ju možno označiť za predbežnú, prechodnú. Najmä je možné kritizovať tú skutočnosť, že návrh stále upravuje inštitút obmedzenia spôsobilosti na právne úkony.

Otázke spôsobilosti na právne úkony a ústavnosti obmedzenia, resp. pozbavenia spôsobilosti na právne úkony sa venoval český Ústavný súd, pričom argumentácia Ústavného súdu prešla za posledných niekoľko rokov značným vývojom. Prvým dôležitým rozhodnutím je nález vo veci sp. zn. IV ÚS 412/04 z 7. decembra 2005, kde súd predstavil test proporcionality, ktorý by mali obecné súdy v každom prípade aplikovať. Podľa ústavného súdu je nutné pri rozhodovaní o spôsobilosti na právne úkony aplikovať tento trojstupňový test:

- a) Je sledovaný legitímny cieľ? Je sledovaný a presadzovaný cieľ nevyhnutný v slobodnej demokratickej spoločnosti?
- b) Existuje racionálne spojenie medzi cieľom a prostriedkami vybranými k jeho presadeniu?
- c) Existujú alternatívne spôsoby dosiahnutia cieľa, ktorých využitie by učinilo zásah do základného práva menej intenzívnym, popr. by ho úplne vylúčilo?

V roku 2007 posudzoval Ústavný súd ČR návrh sťažovateľky na zrušenie § 10 ods. 1 zákona č. 40/1964 Z.z. občianskeho zákonníku, podľa ktorého je možné pozbaviť fyzickú osobu spôsobilosti na právne úkony. Ústavný súd ČR vyhovel sťažnosti a zrušil napadnuté rozhodnutia, ale vyhol sa otázke ústavnosti pozbavenia spôsobilosti na právne úkony a v tomto smere sťažnosť ako bezdôvodnú bez bližšieho zdôvodnenia odmietol. Tento nález je možné považovať za určitý medzistupeň vo vývoji rozhodovacej činnosti súdu vo vzťahu k spôsobilosti na právne úkony.

Posledným a kľúčovým rozhodnutím je nález sp.zn. I ÚS 557/09 z 18. augusta 2009. V tomto náleze súd ostro napadol inštitút pozbavenia spôsobilosti na právne úkony, ktorý označil za „ústavne značne problematický inštitút, ktorý je evidentným reliktom starého režimu“. Poukázal pritom na reformy v západných krajinách (Rakúsko, Nemecko, Francúzsko), ktoré od pozbavovania spôsobilosti na právne úkony upustili. Ako krajný prostriedok zásahu označil obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Ústavný súd uviedol: „*omezení způsobilosti k právním úkonům musí být vždy považováno za krajní prostředek ochrany člověka s postižením, při soudním rozhodování o omezení způsobilosti k právním úkonům bude vždy třeba důsledně dbát toho, aby nebyla omezována ve větším rozsahu, než je nezbytně třeba k ochraně základních práv třetích osob a jiných ústavně chráněných statků, v jejichž prospěch mají být základní práva omezovaného umenšena, přičemž jako krajní mez (k níž ne vždy je ovšem z hlediska principu proporcionality možné dospět) je třeba respektovat mez stanovenou čl. 4 odst. 4 Listiny.*“

2.2.2. Švédsko

Tradičný systém opatrovníctva prešiel vo Švédsku reformou v roku 1988. Od 1. januára 1989 neexistuje vo Švédsku inštitút prehlásenia nedospelosti (*omyndigförklaring*), ktorý fakticky znamenal pozbavenie spôsobilosti na právne úkony. Inštitúty ochrany ľudí s duševným

postihnutím upravuje tzv. „rodičovský zákon“ (*Foraldrabalken*), ktorý rozoznáva dve formy asistencie, a to radcu (*god men*) a správcu (*forvaltare*). Zákon o podpore a službách pre určité osoby s postihnutím, ktorý v januári 1994 nahradil zákon o mentálnej retardácii z roku 1967, okrem rôznych práv osôb s postihnutím, upravil aj ďalšie alternatívy, a to inštitút tzv. kontaktnej osoby (*kontakt person*) a osobného asistenta.²⁷

Obsahom radcovstva (*godmanskap*) alebo správcovstva (*förvaltarskap*) môže byť jedna povinnosť, alebo kombinácia povinností: a) právne úlohy (zaistenie práv človeka s postihnutím), b) ekonomické úlohy (správa majetku) a c) osobné záležitosti (starostlivosť o človeka s postihnutím).²⁸

Radcu ustanovuje súd, najmä na návrh človeka s postihnutím. Bez súhlasu, môže byť radca ustanovený iba v prípade, že človek s postihnutím nie je spôsobilý svoj názor prejavovať, pričom súd túto schopnosť vždy posudzuje.²⁹ Mandát radcu je obmedzený skutočnými potrebami v konkrétnom prípade. Človek, ktorý má ustanoveného radcu nie je obmedzený v spôsobilosti na právne úkony, môže sa plne rozhodovať samostatne. Zásadne platí, že radca jedná so súhlasom človeka a jeho práva a povinnosti sú obdobné ako má zmocnenec na základe plne moci. Radca nepotrebuje súhlas v prípade každodenných záležitostí, pretože sa predpokladá, že súhlas vyplýva zo samotnej podstaty menovania. Súhlas nie je potreba napríklad pri platbe nájomného alebo účtu za telefón. Zákon zdôrazňuje, že radca je povinný jednať v súlade s vôľou osoby, ktorej je ustanovený. Tá má možnosť podať voči rozhodnutiu radcu opravné prostriedky. V prípade, že sa jedná o dôležité otázky, radca sa musí dohodnúť na riešení s človekom s postihnutím, resp. s jeho blízkymi osobami .

Súd správcu ustanoví iba v prípade, že iné formy asistencie nie sú dostatočné. Rozsah správcovstva zodpovedá potrebám človeka s postihnutím a môže byť obmedzený na konkrétne jednanie (funkčný test). Človek, ktorému je správca ustanovený, stráca spôsobilosť iba v rozsahu správcovej kompetencie. Správca môže rozhodovať samostatne, aj bez súhlasu dospeljej osoby. Právomoc správcu činiť právne úkony môže byť obecná, často je však limitovaný rozhodnutím súdu. Človek pod správcovstvom (*förvaltarskap*) môže so súhlasom správcu právne jednať aj v rozsahu správcových kompetencií a môže požiadať o zrušenie správcovstva. Človek s postihnutím nestráca politické práva, môže mu byť poskytnutá asistencia pri výkone volebného práva, nestráca spôsobilosť vstupovať do pracovnoprávných vzťahov a uzavrieť manželstvo. Správca nesmie nikdy rozhodnúť o ubytovaní alebo zdravotnej starostlivosti proti vôli človeka s postihnutím.

3. Navrhovaná právna úprava

²⁷ K reforme vo Švédsku a organizácii systému opatrovnictva bližšie porovnaj najmä Herr, S.: Self-determination, Autonomy and Alternatives for guardianship in Herr, S., Gostin, L., O., Koh, H., H.: *The human rights of persons with intellectual disabilities*. Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 429 a *Comparative study on the legal systems of the protection of adults lacking legal capacity*. Swiss Institute of Comparative Law. European Parliament, November 2008, s. 99-119.

²⁸ Marečková, J., Matiaško, M. *Človek s duševným postihnutím a jeho právni jednaní (otázka opatrovnictví dospělých)*. Praha: Linde, 2010, s. 151-152; Marečková, J., Matiaško, M. *Spôsobilosť k právnym úkonom v zahraničí: Čas na reformu?* Justičná Revue, 5, 2009.

²⁹ Porovnaj rozhodnutia RH 5:82 a RH 20:80. Citované podľa *Comparative study on the legal systems of the protection of adults lacking legal capacity*. Swiss Institute of Comparative Law. European Parliament, November 2008, s. 109.

Navrhovaná osnova vychádza z princípov tzv. podporovaného rozhodovania. Koncepcia podporovaného alebo asistovaného rozhodovania (*supported/assisted decision-making*) sa niekedy označuje aj ako interdependentné³⁰ rozhodovanie. Základy podporovaného rozhodovania môžeme nájsť v právnych poriadkoch škandinávskych štátov, najmä Nórska a Švédska, kde zákony o opatrovníctve dospelých osôb umožňujú, aby bol človeku ustanovený „asistent“ (*assistant*) alebo „obhajca“ (*advocate*), a to v prípade, že potrebuje pomoc napríklad pri správe svojho majetku. Tieto inštitúty fungujú tak, že nedochádza k zásahu do právnej osobnosti dospelého človeka, podporujúca osoba mu len asistuje pri uplatňovaní osobných potrieb a záujmov.³¹

Navrhovaná osnova vytvára tri základné právne inštitúty ochrany ľudí s postihnutím, a to: (1) formalizovaný inštitút rozhodovania s asistenciou (*Rozhodovanie s podporou*); (2) vyslovenie predchádzajúceho prania o otázke správy záležitostí, prípadne iný prejav vôle (*Predchádzajúce pranie*); (3) inštitút náhradného rozhodovania (*Ustanovenie správcu pre majetkové alebo iné právne úkony*). Takto navrhnutá osnova vychádza z medzinárodných záväzkov Slovenskej republiky v oblasti ochrany ľudských práv ľudí s postihnutím³² a zároveň taktiež rešpektuje požiadavky praxe s ohľadom na moderné prístupy sociálnej práce.

Osnova predpokladá upustenie od problematických inštitútov pozbavenia a obmedzenia spôsobilosti na právne úkony. Tieto právne inštitúty ako formy tzv. náhradného rozhodovania (*substitute decision-making*) sú prekonané a odporujú medzinárodným štandardom ochrany ľudských práv.³³ Z toho dôvodu sa javí ako vhodné upustiť od koncepcie zásahov do spôsobilosti na právne úkony v podobe pozbavenia a obmedzenia a vytvoriť alternatívny systém náhradného rozhodovania, ktorý by rešpektoval v čo najširšej možnej miere znenie čl. 12 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím a princíp autonómie a zároveň bol primeraný účelu náhradného rozhodovania, ktorým je ochrana človeka s ťažkým postihnutím. Z toho dôvodu je v osnove upravený nový inštitút tzv. správcovstva, ktorý vychádza zo švédskej právnej úpravy. S ohľadom na čl. 12 CRPD osnova upúšťa od stigmatizujúcej kategórie zásahov do spôsobilosti na právne úkony ako takých a vytvára nový životaschopný systém náhradného rozhodovania.

³⁰ Interdependentný je opakom slova independentný (nezávislý). Ide o nový pohľad na rozhodovanie človeka v komplexnom systéme zložitých vzťahov a potrieb. Východiskom interdependentného prístupu k rozhodovaniu je predpoklad, že každý človek sa rozhoduje v závislosti na radách, asistencii alebo na očakávaní iných ľudí, najmä svojich blízkych alebo ľudí predstavujúcich pre neho autoritu. Nezávislé (*independent*) rozhodovanie je v praxi iluzórne a skôr sa uplatňuje rozhodovanie vzájomne závislé (interdependentné).

³¹ Blankman (1997) in Gordon, R., M. *The Emergence of Assisted (Supported) Decision-Making in the Canadian Law of Adult Guardianship and Substitute Decision-Making*. Int'l J.L. & Psychiatry, Vol. 23, č. 1, s. 63.

³² Článok 12 Dohovoru o právach osôb so zdravotným postihnutím, Odporúčanie R 99 (4) Výboru ministrov členským štátom o zásadách právnej ochrany dospelých nespôsobilých osôb a Odporúčanie Rec (2006) 5 Výboru ministrov členským štátom o Akčnom pláne Rady Európy na podporu práv a plného zapojenia ľudí s postihnutím do spoločnosti: zlepšovanie kvality života ľudí s postihnutím v Európe v rokoch 2006-2015.

³³ Porovnaj bohatú zahraničnú literatúru k tejto otázke: Marečková, J.: *Platná právni úprava a návrh nového občanského zákoníku ve světle čl. 12 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením*, Právní rozhledy, 3/2009, s. 86-94; Marečková, J., Matiaško, M. *Člověk s duševním postižením a jeho právní jednání (otázka opatrovnictví dospělých)*. Praha: Linde, 2010, s. 50; Bartlett, P., Lewis, O., Thorold, O. *Mental disability and the European Convention on Human rights*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2007, s. 149-161; Dhanda, A. *Legal capacity in the Disability rights convention: Stranglehold of the past or lodestar for the future?* Syracuse Journal of International Law and Commerce, 34 (2007); Minkowitz, T. *The United Nations Convention of the Rights of Persons with Disabilities and the Right to be Free from Nonconsensual Psychiatric Interventions*. Syracuse J. Int'l L. & Commerce, Vol 34, No. 2, 2007, s. 417 - 426.

I. Podporované rozhodovanie

Navrhovaný inštitút rozhodovania s podporou vychádza z princípov tzv. podporovaného rozhodovania, ktoré je založené na práve na sebaurčenie (*self-determination*) ako základnom ľudskom práve a obsahuje inkluzívny a preventívny prvok. Inkluzivita spočíva v tom, že legálne formalizovaná asistencia a podpora môže zásadne pomôcť sociálne vylúčeným ľuďom s postihnutím pri začlenení sa naspäť do spoločnosti. Podporované rozhodovanie pomáha ľuďom zachovať si svoju autonómiu pri rozhodovaní. Ak má človek niekoho, kto ho podporuje, kto mu asistuje, nie je nutné autoritatívne riešiť limity jeho schopnosti rozhodovať sa. V prípade pochyb o schopnosti rozhodovať sa, javí sa primeranejšie podrobiť konkrétne právne jednanie posúdeniu z hľadiska jeho platnosti *ex post* ako zasahovať do spôsobilosti človeka rozhodovať sa samostatne.³⁴

Závazok zaviesť podporované rozhodovanie ako komplexný systém právnej ochrany ľudí so zdravotným postihnutím v oblasti spôsobilosti na právne úkony vyplýva z čl. 12 ods. 3 CRPD. Podľa tohto ustanovenie sú zmluvné strany povinné „*prijat' príslušné opatrenia, ktoré majú umožniť osobám so zdravotným postihnutím prístup k pomoci, ktorú môžu potrebovať pri uplatňovaní svojej právnej spôsobilosti*“.

Pri porovnaní zahraničných právnych úprav, ktoré sa týkajú podporovaného rozhodovania môžeme vymedziť niekoľko spoločných prvkov: (1) základné princípy podporovaného rozhodovania zdôrazňujú právo človeka na sebaurčenie a autonómiu, prezumujú spôsobilosť a právo na podporu pri rozhodovaní tak, aby bola zaistená rovnosť pred zákonom bez diskriminácie na základe postihnutia; (2) je zdôraznené, že vôľa a záujem človeka môžu byť základom pre kompetentný rozhodovací proces, ktorý človeku neodníma právo rozhodnúť sa; (3) existuje predpoklad, že každý človek často požaduje asistenciu pri rozhodovaní – napríklad pomoc pri tlmočení, pri problémoch s komunikáciou, s technológiami atď.³⁵

Právnu úpravu vybudovanú na týchto predpokladoch môžeme nájsť vo Švédsku alebo v niektorých kanadských provinciách (Britská Kolumbia, Manitoba, Severozápadné teritórium, Yukon, Ontario, Alberta), v strednej Európe napríklad schválený návrh nového českého občianskeho zákonníku, alebo platný nový maďarský občiansky zákonník.

V praxi sa podporované rozhodovania osvedčilo³⁶. Osnova predpokladá, že podporované rozhodovanie efektívne nahradí súčasný nevyhovujúci systém pozbavovania a obmedzovania spôsobilosti na právne úkony. Podporované rozhodovanie sa uplatní u väčšiny ľudí s mentálnym postihnutím, ale bude mať však svoje opodstatnenie aj u ľudí s psychosociálnym postihnutím a u seniorov.

³⁴ Marečková, J., Matiaško, M. *Človek s duševným postihnutím a jeho právni jednaní (otázka opatrovnictví dospělých)*. Praha: Linde, 2010, s. 85.

³⁵ Bach, M. *Securing Self-Determination: Building the Agenda in Canada*. 1998, s. 3. Článok je dostupný na adrese: http://www.communitylivingbc.ca/what_we_do/innovation/pdf/Securing_the_Agenda_for_Self-Determination.pdf

³⁶ Porovnaj Gordon, R., M. *The Emergence of Assisted (Supported) Decision-Making in the Canadian Law of Adult Guardianship and Substitute Decision-Making*. *Int'l J.L.& Psychiatry*, Vol. 23, No. 1, 2000, s. 64.

K jednotlivým ustanoveniam

(1) Ak človek potrebuje podporu pri rozhodovaní, pretože jeho schopnosti rozhodovať sa sú oslabené, môže požiadať súd o schválenie zmluvy o poskytovaní podpory pri rozhodovaní alebo o ustanovenie podporujúcej osoby.

Navrhovaná právna úprava vychádza zo Švédskeho modelu podporovaného rozhodovania, tzv. správcovstvo (*Godmanskap*) a obsahuje prvky podporovaného rozhodovania známeho v Kanade (British Columbia, Yukon). Kombinuje možnosť uzatvorenia zmluvy o podpore, pričom účinnosť zmluvy viaže na rozhodnutie súdu (kontrolný prvok) a zároveň vytvára priestor pre rozhodnutie o podpore v prípade, že človek s postihnutím nemá podporujúce siete, z ktorých by podporovateľ mohol čerpať. Podporujúcimi sieťami sa myslí okruh osôb, ktorým človek s postihnutím dôveruje, napr. rodinných príslušníkov, ľudí z jeho blízkeho okolia, komunity apod. Navrhovaná právna úprava tak predpokladá aj určitú formu inštitucionalizácie a profesionalizácie podporujúcich osôb. Túto otázku by mal riešiť špeciálny zákon. Podporované rozhodovanie je vybudované na vzťahu dôvery medzi podporujúcou osobou a podporovaným, v prípade, že človek s postihnutím požiada súd o ustanovenie podporujúcej osoby, je nutné aby medzi týmito osobami existoval takýto vzťah.

Súd rozhodnutím schváli zmluvu o podpore, účelom schválenia zmluvy súdom je potvrdenie vzťahu podpory medzi podporujúcou osobou a človekom s postihnutím, čo má význam pre tretiu stranu.

(2) Zmluvou o poskytovaní podpory sa podporujúca osoba zaväzuje poskytovať podporovanému asistenciu pri právnych úkonoch, najmä poskytovaním informácií, rád a prítomnosťou pri jednaní s tretími osobami. Zmluva nadobúda účinnosť dňom schválenia súdom. Pokiaľ nie je zmluva uzatvorená písomne, je nutné aby strany prejavili svoju vôľu pred súdom. Súd zmluvu neschváli a podporujúcu osobu neustanoví pokiaľ záujmy podporujúcej osoby odporujú záujmom podporovaného.

Toto ustanovenie upravuje obsah vzťahu medzi podporujúcou osobou a podporovaným. Podporujúca osoba poskytuje informácie, rady, je prítomná u jednaní s tretími osobami. Bližšie vymedzenie obsahu podpory je možné v zmluve o podpore, ktorú uzavrujú strany zmluvy. Súd obsah zmluvy nemení a zmluvu schváli, okrem prípadu ak je zrejmé, že záujmy podporujúcej osoby odporujú záujmom podporovaného. Obdobne súd postupuje v prípade návrhu človeka s postihnutím na ustanovenie podporujúcej osoby. Forma zmluvy je vyžadovaná písomná alebo strany môžu svoju vôľu uzavrieť zmluvu prejavíť aj pred súdom. Obsah podpory je potom vymedzený v rozhodnutí súdu.

(3) Dospelý človek môže požiadať súd o ustanovenie podporujúcej osoby aj bez uzavretej zmluvy o poskytovaní podpory. Súd vždy zhodnotí či je to nutné pre ochranu jeho záujmov.

Každý dospelý človek môže požiadať o ustanovenie podporujúcej osoby. Zmyslom tohto ustanovenia je riešiť prípady, kedy pre človeka s postihnutím nie sú k dispozícii prirodzené podporujúce siete, napr. rodina, priatelia, komunita, a k rovnému užívaniu svojich práv by potreboval podporu. Súd vždy hodnotí, či je podpora nutná a pritom posudzuje aj potrebný rozsah podpory. Obsah podpory vymedzí obecné, alebo špecificky podľa želania a potrieb dospelého človeka.

(4) Podporujúca osoba je oprávnená zúčastniť sa úkonov podporovaného, pokiaľ tento neprejaví s prítomnosťou podporujúcej osoby nesúhlas. Pokiaľ podporovaný učíní právny úkon v písomnej forme, môže podporujúca osoba pripojiť svoj podpis s uvedením funkcie, prípadne údajom o poskytnutej podpore.

Podporujúca osoba je oprávnená byť prítomná pri právne relevantnom jednaní podporovanej osoby, a to zásadne vždy. Súhlas podporovanej osoby sa predpokladá, preto v praxi nebude nutné tento súhlas skúmať. Toto oprávnenie podporujúca osoba stráca pre konkrétne jednanie podporovanej osoby v prípade, že táto prejaví nesúhlas s prítomnosťou podporujúcej osoby, a to napr. aj tým, že neinformuje podporujúcu osobu o tom, že bude právne jednať, apod. Oprávnenie podporujúcej osoby má význam pre podporovaného a pre tretiu stranu, napr. v oblasti zdravotníckych úkonov, úkonov finančnej povahy (napr. zmluva o úvere) a v ďalších relevantných prípadoch.

Pre jednanie s tretími osobami má význam oprávnenie podporujúcej osoby kontrasignovať dokumenty podpísované podporovaným. A to z toho dôvodu, že môže odpadnúť obava druhej zmluvnej strany uzatvoriť nejakú zmluvu s človekom, ktorý má očividne duševné postihnutie. Podporujúca osoba tak nielen, že má právo zúčastniť sa týchto jednaní a poskytovať podporovanému pritom rady a sprostredkovať informácie, ale môže pripojiť aj svoj podpis s uvedením funkcie, prípadne iným údajom o poskytnutej podpore.

(5) Podporujúca osoba pri poskytovaní podpory nesmie nevhodne ovplyvňovať podporovaného, ani sa na jeho úkor obohatiť. Podporujúca osoba postupuje pri plnení svojich povinností v súlade s vôľou podporovaného. Podporujúca osoba môže namietať neplatnosť právneho úkonu.

Ustanovenie zavádza obecnú právnu povinnosť podporujúcej osoby nevhodne neovplyvňovať podporovaného a neobohatiť sa na jeho úkor. Nevhodnosť môže spočívať napr. v ovplyvňovaní v prospech svoj či tretích osôb. V prípade, že dôjde k porušeniu tejto primárnej povinnosti môže podporujúcej osobe vzniknúť zodpovednosť za prípadnú materiálnu či imateriálnu škodu, či povinnosť vydať bezdôvodne získané plnenie.

Podporujúca osoba musí rešpektovať želania podporovaného. To vyplýva z princípu podpory, ktorá je založená na vzťahu dôvery medzi podporovaným a podporujúcou osobou.

Dôležitým oprávnením, ktoré predstavuje určitú poistku, je možnosť namietať neplatnosť právneho úkonu učeného v duševnej poruche, či napr. v tiesni a za nápadne nevýhodných podmienok, prípadne v rámci inštitútov ochrany spotrebiteľa, apod.

(6) Na návrh podporovaného alebo podporujúcej osoby súd zmluvu o poskytovaní podpory pri rozhodovaní alebo rozhodnutie o ustanovení podporujúcej osoby zruší. Rovnako postupuje v prípade, že podporujúca osoba závažne poruší svoje povinnosti vyplývajúce zo zmluvy.

Toto ustanovenie upravuje zánik zmluvného vzťahu medzi podporujúcou osobou a podporovaným. Súd zmluvu vždy zruší, pokiaľ o to požiada podporujúca osoba alebo podporovaný. Súd takto postupuje z úradnej povinnosti v prípade, že podporujúca osoba závažne poruší svoje povinnosti zo zmluvy. Môže sa jednať najmä o prípady upravené v ods.

4. Súd môže zmluvu zrušiť, iba pokiaľ sa jedná o závažné porušenie, menej kvalifikované porušenie povinností nie je dôvodom pre zrušenie zmluvy *ex offio*.

II. Predbežný právny úkon

Predbežný právny úkon je inštitútom, ktorý posilňuje ochranu autonómneho rozhodovania u ľudí, u ktorých v budúcnosti hrozí, že sa zhorší ich schopnosť samostatne sa rozhodovať. Človek tak môže vyjadriť svoj názor na to, akým spôsobom budú jeho záležitosti spravované, pokiaľ sa dostane do stavu neschopnosti. Zákonné zakotvenie tohto inštitútu má za cieľ formalizovať vopred vyslovené prianie a ukladá povinnosť orgánom i jednotlivcom toto prianie rešpektovať. Tento inštitút prináša ďalší spôsob ochrany ľudí s trvajúcim, resp. potenciálnym postihnutím. V praxi sa uplatní najmä u seniorov a ľudí trpiacich psychiatrickým ochorením, prípadne u ľudí postihnutých ochorením s postupným zhoršujúcim sa priebehom, napr. alzheimerovou chorobou. Nie je však vylúčené, aby svoje prianie o budúcom usporiadaní života prejavil aj človek zdravý, pre prípad nečakaných budúcich udalostí (napríklad nehoda, náhle ochorenie).

Predkladaný návrh vychádza z medzinárodného práva relevantného pre Slovenskú republiku a zahraničnej praxe. Okrem Dohovoru o ochrane ľudských práv a dôstojnosti človeka v súvislosti s aplikáciou biológie a medicíny (ďalej len „Dohovor o ľudských právach a biomedicíne“), ktorý Slovenská republika ratifikovala v r. 1998 a ktorý zdôrazňuje úctu k vôli človeka v rozhodovaní o zdravotníckych úkonoch, aj iné neskoršie medzinárodné inštrumenty vyjadrujú potrebu rešpektu k slobodnej vôli človeka, najmä v prípade ľudí s postihnutím. Z Odporúčania výboru ministrov Rady Európy č. R 99(4) ohľadne právnej ochrany dospelých osôb vyplýva, že pri rozhodovaní o akomkoľvek opatrení obmedzujúcom spôsobilosť človeka v rozhodovaní, musí brať rozhodujúci orgán do úvahy prianie a pocity osoby, o ktorej sa rozhoduje, vrátane jej minulých prianí, najmä pokiaľ ide o výber zástupcu alebo asistenta dospeléj osoby alebo iné dôležité rozhodnutia, ktoré sa jej týkajú.³⁷ Každé opatrenie by malo byť vedené záujmami a blahom osoby, o ktorej sa rozhoduje.³⁸

Dohovor OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím zaručuje všetkým ľuďom s postihnutím slobodu voľby a rešpekt voči osobnej nezávislosti. Podľa čl. 12 ods. 4 CRPD, musia zmluvné štáty zaručiť, aby „opatrenia týkajúce sa uplatňovania spôsobilosti na právne úkony rešpektovali práva, vôľu a preferencie danej osoby, aby zabráňovali konfliktu záujmov“. Použitý pojem „predbežný právny úkon“ súvisí so širším pojmom „predchádzajúce prianie“ (*previously expressed wishes*), ktoré používa Dohovor o ľudských právach a biomedicíne. Podľa čl. 9 „u pacienta, ktorý v čase zákroku nie je v takom stave, že môže vyjadriť svoje prianie, treba prihliadať na prianie, ktoré vyslovil s vykonaním zákroku skôr.“³⁹ Návrh novej úpravy neobmedzuje predchádzajúce úkon iba na lekárske zákroky, naopak človek môže touto formou vyjadriť svoj názor na správu akejkoľvek oblasti svojho života.

Predbežné vyjadrenie vôle ohľadom správy určitých záležitostí človeka s postihnutím do budúcnosti nájdeme v rôznych podobách v zahraničných právnych poriadkoch, napr.

³⁷ Odporúčanie výboru ministrov Rady Európy R 99(4) ohľadne právnej ochrany dospelých osôb, Zásada 9- Rešpekt k prianiam a pocitom dotknutej osoby.

³⁸ Ibid, Zásada 8 – Nadradenosť záujmov a blahu dotknutej osoby.

³⁹ Zákon 576/2004 Z.z., o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov taktiež upravuje určitú formu predchádzajúcich prianí súvisiacich so zdravotníckymi zákrokmi. Jedná sa o konkrétne o vyjadrenie nesúhlasu s odobratím orgánov, tkanív alebo bunky z tiel mŕtvych darcov podľa § 37 ods. 2 Zdravotníckeho zákona.

v Rakúsku (*Vorsolgevollmacht*)⁴⁰, Nemecku (*Vorsorgevollmachten*)⁴¹, Holandsku⁴², Francúzsku⁴³, v Kanadskej provincii Yukon (*Directives*),⁴⁴ či v návrhu nového občianskeho zákonníku Českej republiky (*Předběžná prohlášení*)⁴⁵.

K jednotlivým ustanoveniam

(1) Človek môže vyjadriť svoje pranie o tom, akým spôsobom budú v prípade jeho neschopnosti samostatne sa rozhodovať spravované jeho majetkové alebo iné záležitosti alebo menovať osobu, ktoré bude tieto záležitosti spravovať.

Predbežný právny úkon môže mať podobu pozitívnu, teda prehlásenie o tom, ako budú záležitosti človeka spravované, prípadne kto ich bude spravovať, alebo negatívnu, teda ako určité záležitosti spravované nebudú, alebo kto ich nebude spravovať.

Čo sa týka okruhov záležitostí ohľadom ktorých môže človek predbežný právny úkon spísať, bude sa jednať najmä o: a) rozhodovanie o zdravotníckych úkonoch - napr. človek si nepraje určitý zdravotnícky úkon, nechce brať určitý typ liekov, byť umelo udržovaný na živote; b) rozhodovanie o mieste pobytu človeka – napr. výber poskytovateľa pobytovej sociálnej služby, usporiadania jeho bytových pomerov; c) rozhodovanie o záležitostiach majetkovej povahy – napr. kto bude spravovať majetok človeka, akým spôsobom bude rozhodovať o nakladaní s majetkom (samostatne, spoločne s ďalšou osobou); d) akákoľvek iná záležitosť týkajúca sa osoby človeka – napr. kto sa postará o jeho maloleté deti; prípadne e) kombinácia predchádzajúcich.

(2) Pre formu predbežného právneho úkonu sa použijú primerane ustanovenia o náležitostiach pre závet. Svedkami môžu byť iba osoby, ktoré nemajú na vyhlásení záujem, nie sú nevidomé, nepočujúce alebo nemé a poznajú jazyk, prípadne spôsob dorozumievania, v ktorom sa prejav vôle robí.

Predbežný právny úkon je obdobný právny inštitút ako závet⁴⁶, z toho dôvodu je vhodné upraviť formálne podmienky obdobne. Preto forma vyhlásenia o predchádzajúcom praní je rovnaká, aká je vyžadovaná spísanie závetu. Vychádzajúc zo súčasného znenia v § 476 Občianskeho zákonníka, môže vyhlasovateľ vyhlásenie o predchádzajúcom praní buď napísať vlastnou rukou, alebo ho zriadiť v inej písomnej forme za účasti svedkov alebo ho zriadiť vo forme notárskej zápisnice. Je potrebné, aby ho vyhlasovateľ podpísal a uviedol v ňom deň, mesiac a rok, keď ho podpísal.

Predbežný právny úkon môže byť urobený v jazyku, resp. spôsobom dorozumievania, ktorý si vyhlasovateľ zvolí. Môže sa jednať napríklad o znakovú reč, alebo inú formu augmentatívnej, či alternatívnej komunikácie (piktogramy, gestá, apod.). Všetci svedkovia musia byť s typom komunikácie zoznámení a musia jej rozumieť. V takomto prípade listina musí byť

⁴⁰ ABGB, § 284f - 284h

⁴¹ BGB, § 1901c an.

⁴² *Burgerlijk Wetboek Boek 7*, Čl. 450 ods. 3

⁴³ *Code Civil*, čl. 477 – 495

⁴⁴ *Decision making, support and protection to adults act* (2003); Schedule B, Care consent act, Part 2 - Directives

⁴⁵ *Návrh občianskeho zákonníku*, § 39 - 46

⁴⁶ Tento inštitút je známy v angloamerickom právnom systéme aj ako „living will“ – závet živého, resp. živá závet.

zrozumiteľne pretlmočená do jazyku alebo spôsobu komunikácie, ktorý si vyhlasovateľ zvolil a vyhlasovateľ musí potvrdiť, že listina obsahuje jeho vôľu. Listinu podpisujú svedkovia.

(3) Na zrušenie a odvolanie predbežného právneho úkonu sa použijú ustanovenia o zrušení a odvolaní závetu. Ak je vyhlásenie o predchádzajúcom prianí alebo jeho odvolanie neplatné, súd k nim prihliadne, ak nie je dôvod pochybovať o vôli vyhlasovateľa.

Navrhovaný spôsob zrušenia a odvolania predbežného právneho úkonu odkazuje na ustanovenia o zrušení a odvolaní závetu. Podľa súčasnej právnej úpravy, § 480 platného Občianskeho zákonníka, predbežný právny úkon by mohol byť zrušený:

- a) výslovným odvolaním vyhlásenia o predchádzajúcom prianí,
- b) neskorším predbežným úkonom, pokiaľ popri ňom nemôže obstáť.
- netýka sa predbežného úkonu, ktoré je svojim obsahom odlišné od úkonu predošlého (napríklad v jednom vyhlásení človek vyjadří svoju vôľu ohľadom správy majetku, v druhom označí osobu, ktorá bude rozhodovať o zdravotníckych úkonoch)
- c) zničením listiny, na ktorej bol úkon učený.

(4) V prípade, že nastane dôvod účinnosti predbežného právneho úkonu, môže osoba označená, podať návrh na svoje menovanie za správcu ak predbežný právny úkon neobsahuje meno navrhutej osoby, súd ustanoví správcu z úradnej povinnosti.. Ak návrh nepodá, súd zistí jej stanovisko. Ak je táto osoba spôsobilá vykonávať správu záležitostí vyhlasovateľa, súd ju s jej súhlasom menuje.

Pri posudzovaní, či je osoba spôsobilá vykonávať správu záležitostí vyhlasovateľa, by mal súd najmä brať do úvahy osobnosť a kvalifikáciu správcu, a to vo vzťahu k správe konkrétnej záležitosti, vzájomný vzťah vyhlasovateľa a správcu, prípadné stretnutie ich záujmov a súhlas správcu o svojom menovaní. Osoba s postihnutím nemusí nutne menovať inú osobu, ktorú navrhuje za správcu, pokiaľ výslovne v predbežnom právnom úkonu takéto označenie chýba, súd postupuje z úradnej povinnosti a vhodnú osobu vyhľadá.

(5) Ak sa zmenia okolnosti zjavne tak podstatným spôsobom, tak že by vyhlasovateľ za takýchto okolností predbežný právny úkon neurobil alebo by ho urobil s iným obsahom, súd ho zmení alebo zruší. Pred vydaním rozhodnutia súd vyvinie potrebné úsilie, aby zistil názor vyhlasovateľa, a to i za použitia takého spôsobu dorozumievania, ktorý si vyhlasovateľ zvolí.

Súd vychádza vždy v prvom rade z prejavenej vôle vyhlasovateľa. V prípade, že sa okolnosti zmenia zjavne podstatným spôsobom (napr. v prípade smrti menovanej osoby, zmeny okolností tak, že záujmy vyhlasovateľa a správcu sú protichodné, či iná závažná zmena), súd zistí názor vyhlasovateľa. Pokiaľ súd nemôže ani pri vynaložení potrebného úsilia zistiť vôľu vyhlasovateľa, bude brať do úvahy jeho predchádzajúcu vôľu, ako aj jeho najlepší záujem a blaho. V prípade, že súd uzná, že by vyhlasovateľ za zmenených okolností predbežný úkone neurobil alebo by ho urobil s iným obsahom, z moci úradnej úkon zmení alebo zruší.

(6) Predbežný právny úkon podlieha registrácii v Notárskom centrálnom registri listín podľa osobitného právneho predpisu.

III. Ustanovenie správcu na majetkové alebo iné právne úkony

Navrhovaná osnova úplne upúšťa od problematických inštitútov obmedzenia a pozbavenia spôsobilosti na právne úkony a formuluje nový inštitút náhradného rozhodovania, ktorý zohľadňuje znenie čl. 12 CRPD. Správcovstvo vychádza zo švédskeho a nemeckého modelu, pričom osnova na rozdiel od švédskeho prístupu dodržiava princípy prezumpcie spôsobilosti a zachovania spôsobilosti. Navrhované správcovstvo vychádza z posúdenia funkčných schopností človeka v určitej oblasti a na určitú dobu, z tzv. funkčného testu schopností.

Osnova zavádza rozlíšenie „schopnosti“ a „spôsobilosti“ ako dvoch samostatných konceptov, ktoré na seba nadväzujú. Schopnosť (*capacity*) je pojem, ktorý označuje individuálne úrovne fungovania človeka, spôsobilosť (*competency*) je pojem právny, ktorý označuje právne dôsledky neschopnosti. Dôležitosť rozlíšenia schopností a spôsobilostí je založená na prijímanom predpoklade, že schopnosti majú u ľudí špecifickú povahu a závisia na: a) type rozhodnutia; b) určitom čase; c) určitom kontexte a d) jedná sa o funkciu, ktorá často môže byť obnovená v prípade, že je redukovaná alebo úplne chýba.⁴⁷

Navrhovaná osnova upúšťa od pojmu „duševná porucha“, ustanovenie správcu nepodmieňuje legálnym pojmom, ktorý by zastrešoval duševné aspekty zdravia. Postihnutie ako právny pojem prináša do slovenského právneho poriadku CRPD a z medicínskeho hľadiska tento pojem definuje Medzinárodná klasifikácia funkčných schopností (ďalej len „MKF“). Podľa MKF je postihnutie strešný pojem pre poruchy, hranice aktivít a obmedzenia participácie. Označuje negatívne hľadisko interakcie medzi jedincom (so zdravotným problémom) a spolupôsobiacimi faktormi daného jedinca (faktory prostredia a osobné faktory). Výhodou pojmu „duševné postihnutie“ je práve koncept postihnutia, ktorý odkazuje na aktuálne vnímanie života, prostredia, kde ľudia žijú a svojich potrieb a limitov. Tomuto konceptu lepšie rozumejú aj profesionáli mimo zdravotnícky sektor.⁴⁸ Podľa čl. 1 CRPD, osoby so zdravotným postihnutím „zahrňujú osoby majúce dlhodobé fyzické, duševné, mentálne alebo zmyslové postihnutie, ktoré v interakcii s rôznymi prekážkami môže brániť ich plnému a účinnému zapojeniu do spoločnosti na rovnom základe s ostatnými.“

K jednotlivým ustanoveniam

(1) Súd menuje správcu pre úkon alebo úkony tomu, kto si ich nie schopný samostatne, alebo s podporou zaobstarať; pritom vymedzí ich rozsah. Správca rozhoduje ako zástupca, spôsobilosť rozhodovať sa samostatne nie je týmto dotknutá. Správca môže namietat' neplatnosť právneho úkonu.

Súd menuje výrokom rozhodnutia správcu v prípade, že duševné postihnutie dospelého človeka ovplyvnilo určité schopnosti tak, že nie je spôsobilý činiť nejaký právny úkon, napr. procesnej povahy alebo určité právne úkony, napr. majetkovej povahy samostatne, prípadne

⁴⁷ *The Resource Book on Mental Health, Human Rights and Legislation*. WHO: Ženeva, 2005, s. 39-40; Høyer, G. *Competency: What is it and how can it be assessed?* Prezentácia prednesená na zdravotníckom veľtrhu v Brne, október 2009.

⁴⁸ *The Resource Book on Mental Health, Human Rights and Legislation*. WHO: Ženeva, 2005, s. 23.

s podporou. Podporou sa rozumie aj neformálna podpora sociálnych sietí, nie je nutné, aby človek mal uzavretú zmluvu o podpore.

Toto ustanovenie zavádza funkčný test, kedy súd je povinný skúmať schopnosti človeka s duševným postihnutím, možnosť rozhodovať sa samostatne či s podporou a vymedziť jednoznačne rozsah správcových kompetencií zodpovedajúc limitom schopností dospelého človeka s duševným postihnutím. Bližšie podmienky pre ustanovenie správcu a zákonné definície testov (algoritmov) pre posúdenie schopností človeka rozhodovať sa v špecifických oblastiach, napr. majetkové úkony, rozhodovanie o zdravotníckej starostlivosti, či zvolenie si zástupcu napr. na základe plnej moci, prípadne na základe vyhlásenia o predchádzajúcom prianí, by mal upravovať špeciálny zákon.

Správca rozhoduje samostatne, ako zákonný zástupca, jedná sa tak o formu náhradného rozhodovania. Zo zásady predpokladu spôsobilosti a zachovania spôsobilosti vychádza úprava, že spôsobilosť človeka s duševným postihnutím rozhodnúť *de iure* samostatne vedľa kompetencie správcu, nie je dotknutá. Toto pojetie rešpektuje zásadu č. 3 ods. 3 a 4 Odporúčania Rady Európy č. 99(4). V prípade, že človek s duševným postihnutím učíní právny úkon, ktorý bude pre neho jednoznačne poškodzujúci, je nutné aplikovať obecné ustanovenia o neplatnosti právnych úkonov, napr. učených v tiesni a za nápadne nevýhodných podmienok. Z toho dôvodu je správca výslovne oprávnený namietat' neplatnosť právneho úkonu.

Problém konfliktu prejavu vôle správcu a človeka pod správcovstvom rieši občiansky zákonník. Špeciálny zákon upravuje práva a povinnosti správcu, inštitucionálne ukotvenie správcov, ich profesionalizáciu, odmeňovanie, vzdelávanie a iné podobné otázky.

(2) K menovaniu správcu súd pristúpi iba v prípade, že také rozhodnutie je v najlepšom záujme dospelého človeka, vzhľadom k jeho záujmom a situácii nepostačuje iné opatrenie, je to nutné k dosiahnutiu konkrétneho cieľa alebo k zabráneniu konkrétnej škody a osobne sa s jeho situáciou zoznámil.

Menovanie správcu podlieha prísnyim podmienkam, ktoré vyjadrujú subsidiaritu tohto opatrenia a zároveň predpokladajú proporcionalitu medzi kompetenciami správcu a ich vymedzením a potrebou správcovstva nad dospelým človekom. Súd k menovaniu správcu pristúpi jedine vtedy, ak:

- a) je to v najlepšom záujme človeka,
- b) nepostačuje iné opatrenie vzhľadom k jeho
 - i) záujmom a
 - ii) situácii
- c) je to nutné k
 - i) dosiahnutiu konkrétneho cieľa
 - ii) k zabráneniu konkrétnej škody
- d) osobne sa s jeho situáciou zoznámil.

Tieto podmienky musia byť naplnené kumulatívne. Najlepší záujem je predmetom dokazovania, subsidiarity tohto opatrenia je zdôraznená tým, že súd zistil, že iné opatrenie vzhľadom k záujmom a situácii dospelého človeka nepostačuje k naplneniu legitímneho cieľa. Súd je povinný sa zároveň osobne zoznámiť so situáciou človeka s duševným postihnutím. Táto požiadavka vychádza z rozhodnutia ESLP vo veci *Shtukaturov proti Rusku* (ods. 73) a zároveň aj z praktických skúseností z konaní o pozbavovaní a obmedzovaní spôsobilosti na

právne úkony, kedy súdy rozhodujú takmer výlučne na odporúčania znalcov bez znalosti života vyšetrovanej osoby.

(3) O menovaní správcu môže rozhodnúť iba súd. Problémy s dorozumievaním nie sú dôvodom pre menovanie správcu.

Toto ustanovenie, obdobne ako je tomu v § 10 doposiaľ platného zákona č. 40/1964 Z.z. občianskeho zákonníku upravuje, že menovať správcu môže výlučne súd. Menovanie správcu predstavuje výrazný zásah do práv a slobôd človeka s duševným postihnutím, preto jeho menovanie je v právomoci výlučne súdu. Druhá veta vylučuje z možnosti dostať svoje záležitosti pod správcovstvo tú skupinu ľudí, ktorí majú problémy v komunikácii. Samotné problémy v komunikácii, bez prítomnosti duševného postihnutia, ktoré preukázateľne limituje funkčné schopnosti dospelého človeka, nikdy nie sú dôvodom pre rozhodnutie o správcovstve.

(4) Správca môže byť menovaný pre určitú záležitosť na dobu nutnú na jej zaobstaranie alebo na určitú dobu, najdlhšie na tri roky. Účinky ustanovenia správcu zanikajú uplynutím tejto doby. Pokiaľ je zahájené konanie o predĺžení tejto doby, právne účinky trvajú až do vydania nového rozhodnutia, najdlhšie však jeden rok.

Správcovstvo ako inštitút náhradného rozhodovania je časovo obmedzené, a to: a) dobou nutnou na zaobstaranie nejakej záležitosti, alebo záležitostí, b) určitou dobou, súdom vymedzenou, alebo c) maximálnou dobou troch rokov. Časové obmedzenie vychádza zo zásady č. 14 Odporúčania Rady Európy R 99(4) a čl. 12 CRPD. Účinky ustanovenia správcu zanikajú uplynutím doby. V prípade, že je pred uplynutím doby zahájené nové konanie o menovaní správcu, právne účinky zastúpenia trvajú až do vydania nového rozhodnutia, najdlhšie jeden rok.

(5) Správca jedná spravidla spoločne s človekom, ktorému bol ustanovený; pokiaľ jedná samostatne, jedná v súlade s jeho prániami. Ak ich nie je možné zistiť, či rozumne splniť, jedná v súlade s jeho preferenciami a túžbami. Správca jedná v najlepšom záujme človeka, ktorému bol ustanovený.

Toto ustanovenie vymedzuje základné povinnosti správcu a jeho vzťah k človeku, ktorému bol ako správca ustanovený. Aj keď sa jedná o vzťah zástupcu a zastúpeného, nejde v žiadnom prípade o vzťah subordinačný. Správca je povinný v zásade jednáť spoločne s človekom, ktorému bol ustanovený. Požiadavka spoločného právneho jednania sa dá vyvodiť zo zásady č. 3 ods. 3 a 4 Odporúčania Rady Európy R 99(4), rovnako so základných princípov zákona č. 448/2008 Z.z. o sociálnych službách, vychádzajúc pritom zo základného princípu inklúzie ľudí s postihnutím.

Samozrejme, správca bude jednáť v mnohých prípadoch samostatne. Pokiaľ jedná samostatne, musí vychádzať zo želaní človeka pod správcovstvom. Správca už z povahy veci bude ustanovovaný v prípadoch ťažšieho duševného postihnutia, preto budú existovať situácie, že človek pod správcovstvom nie je schopný prania prejavíť, prípadne jeho pranie nie je možné rozumne splniť, napr. mohlo by pre neho znamenať nepríjemnú ujmu, alebo pranie nie je objektívne splniteľné. V takom prípade správca vždy jedná v súlade s preferenciami a túžbami človeka pod správcovstvom. Predpokladá sa, že správca sa aktívne zaujíma o človeka pod správcovstvom, je v kontakte s jeho blízkymi osobami, pracovníkmi v sociálnych službách, prípadne s jeho širšou komunitou. Preto správca vie konštruovať preferencie a túžby človeka

pod správcovtvom. Správca je obecne viazaný pri svojom jednaní pravidlom najlepšieho záujmu človeka pod správcovtvom. Kontrolu jednania správcu upravuje špeciálny zákon.